31/05/2019

Fake News: 2000 χρόνια πριν….

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Ένας Ιταλός αρχαιολόγος ο Νέστορ Μαρκές αλλάζει τα δεδομένα για τα Fake News και το πότε ξεκίνησαν.

Ποια είναι τα δεδομένα του;

Όπως θέλει ο θρύλος, που αποτυπώθηκε και στην κλασσική ταινία Quo Vadis (1951) με τον Πίτερ Ουστίνοφ στον πρωταγωνιστικό ρόλο, ο Νέρων για να διασκεδάσει έβαλε φωτιά στην αρχαία Ρώμη και εκστασιασμένος με το θέαμα από τις φλόγες που καταβρόχθιζαν τα κτίρια της Αιώνιας Πόλης έπαιζε τη λύρα του.

Όμως εκείνο το μακρινό 64 πΧ ο Νέρωνας, όπως τεκμαίρουν οι πηγές δεν βρισκόταν καν στη Ρώμη, αλλά στο Άντιουμ, ενώ και η αρχαιολογική σκαπάνη έχει αποδείξει πως και η πυρκαγιά προκλήθηκε από τυχαία αιτία.

Fake News στην Αρχαία Ρώμη -Ψεύδη 2000 χρόνια πριν

Όπως τονίζει ο αρχαιολόγος Νέστορ Μαρκές, συγγραφέας του άρτι εκδοθέντος βιβλίου «Fake News στην Αρχαία Ρώμη. Διαβολές, προπαγάνδα, ψεύδη 2000 χρόνια πριν» (Fake News de la Antigua Roma. Engaños, propaganda mentiras de hace 2000 años, ed. Espasa, 2019), «λειτούργησε ένα ‘σπασμένο’ τηλέφωνο:

κυκλοφόρησε η φήμη πως είδαν τον Νέρωνα σε έναν κήπο της πόλης, κάποιος άλλος πρόσθεσε πως παρατηρούσε την πυρκαγιά από έναν πύργο και μετά πολλά χρόνια προστέθηκε ο θρύλος πως έπαιζε λύρα στο παλάτι, ενώ οι φλόγες κατέστρεφαν τη Ρώμη, όμως η ιστορική αλήθεια δεν έχει καμμία σχέση με την εικόνα αυτή».

Κι άλλο παράδειγμα για την ρωμαϊκή προέλευση των fake news

Όμως, η ιστορία του Νέρωνα δεν είναι το μοναδικό παράδειγμα μίας διεστραμμένης παραλλαγής των ιστορικών γεγονότων που μας έχει παραδοθεί και αποτελεί τμήμα της συλλογικής φαντασίας ακόμη και σήμερα.

«Για τον ρωμαϊκό κόσμο έχουν δημιουργηθεί πλήθος fake news, ορισμένα από τα οποία τα έπλασαν οι ίδιοι οι Ρωμαίοι για πολιτικούς λόγους—για να υποσκάψουν φερ' ειπείν έναν αυτοκράτορα, ή για να υμνήσουν έναν άλλον, αλλά επίσης υπάρχουν και πολλές ιστορίες οι οποίες παραλλάχθηκαν προϊόντος του χρόνου», τονίζει ο ίδιος.

«Πολλά μυθεύματα»

Πολλές από αυτές τις παραποιημένες ιστορίες από την αρχαία Ρώμη επέζησαν στο συλλογικό ασυνείδητο έως σήμερα χάρις στο Χόλιγουντ. Όπως για παράδειγμα οι μονομαχίες, όπου σε πολλές ταινίες ένας μονομάχος αντιμετωπίζει πολλούς αντιπάλους κραδαίνοντας μία αλυσίδα με μία μπάλα με καρφιά, η οποία όμως αποτελεί ένα όπλο που αναπτύχθηκε στον Μεσαίωνα.

Ή ακόμη οι φόνοι Χριστιανών που ρίχνονταν στα λιοντάρια: «η καταδίκη αυτή υπήρχε μεν, αλλά μόνο ως τιμωρία για συγκεκριμένα εγκλήματα και όχι για θρησκευτικούς λόγους», τονίζει ο Μαρκές, που πιστεύει ότι έχουν δημιουργηθεί «πολλά μυθεύματα» αναφορικά με τους διωγμούς των Χριστιανών.

«Μέσα σε τρεις αιώνες είχαν καταδικασθεί λίγες εκατοντάδες, που και αυτές συμπυκνώνονται σε μία περίοδο 13 ετών. Αλλά ακόμη και στα ρωμαϊκά έδικτα (διατάγματα) κατά των Χριστιανών τονίζεται σαφώς πως θα πρέπει να αποφευχθεί η αιματοχυσία, εάν αυτό είναι εφικτό», υπογραμμίζει ο συγγραφέας.

Fake και τα Βακχικά δείπνα;

Για τον ίδιον, μία από τις μεγαλύτερες παραποιήσεις στην ιστορία και την εικόνα της Ρώμης αφορά την σχέση των πολιτών της με τις βακχείες (τα γνωστά μπακανάλια), «τον θρύλο για τα οργιαστικά δείπνα με αχαλίνωτο έρωτα και πολύ φαγητό». Όπως εξηγεί ο Μαρκές, «τα μπακανάλια δεν έχουν καμία σχέση με αυτό,

ήσαν τυπικές θρησκευτικές τελετές αφιερωμένες στον Βάκχο, τον θεό του κρασιού».

Η ψευδής τούτη αντίληψη δημιουργήθηκε το 186 πΧ όταν ο πρωθύπατος Ποστούμιος αντιλήφθηκε πως και άνδρες συμμετείχαν στους εορτασμούς του Βάκχου, που έως τότε (ΣτΜ, όπως τεκμαίρεται και στις Βάκχες του Ευριπίδη, άλλωστε) συμμετείχαν μόνο γυναίκες, έφερε το θέμα και προειδοποίησε για τον κίνδυνο τη Γερουσία.

«Υπήρξε τότε ένα κυνήγι μαγισσών. Διαδόθηκε η ψευδής φήμη πως στη διάρκεια αυτών των εορτασμών, που βασίζονταν στην ένωση με το πνεύμα του θεού μέσα από την έκσταση της μουσικής και του χορού, οι συμμετέχοντας παραδίδονταν σε ομαδικά όργια και δολοφονίες, πείθοντας έτσι τον απλό λαό πως εκεί τελείτο κάτι τρομακτικό, ενώ επίσης εκτελέσθηκαν ορισμένοι προκειμένου να αποτραπεί η επέκταση της διονυσιακής λατρείας», εξηγεί ο Μαρκές.

Ανάμεσα στις διεστραμμένες εικόνες που πλάσθηκαν σκόπιμα για αυτοκράτορες, εξόν από τον πυρομανή Νέρωνα, ο Μαρκές αναφέρει επίσης τις περιπτώσεις του ανόητου Κλαύδιου, ή των απάνθρωπων τυράννων όπως ο Δομητιανός, ο Καλιγούλας, ή ο Κόμοδος. Όλοι τους θύματα της damnatio memoriae των αντιπάλων τους.

Οι ιστορικοί Σουητώνιος και Τάκιτος περιέγραφαν φερ’ ειπείν τον Δομητιανό ως ένα κτήνος απέναντι στον Τραϊανό, «καθώς στόχος τους ήταν να εξάρουν την προσωπικότητα του δεύτερου», εξηγεί ο Μαρκές.

Κακόβουλα μυθεύματα για τη Λίβια

Επιπλέον, για τον Δομητιανό υπάρχουν λιγοστές πηγές, εάν όχι μόνον όσα άφησαν πίσω τους οι δυσφημιστές του.

Όμως ακόμη και από αυτά τα λιγοστά τεκμήρια που έμειναν για τη διακυβέρνησή του, προκύπτει πως ο Δομητιανός «ήταν ένας ικανός αυτοκράτορας, που φρόντισε για την ευημερία των Ρωμαίων, αφήνοντας γεμάτα τα δημόσια ταμεία».

Αλλά εκείνη που κακομεταχειρίσθηκαν περισσότερο τα κακόβουλα μυθεύματα των Ρωμαίων ήταν η Λίβια, η σύζυγος του αυτοκράτορα Αύγουστου. Η περίπτωσή της αποτελεί τρανό παράδειγμα για το πώς η ρωμαϊκή κοινωνία αντιμετώπιζε τις γυναίκες.

Σύμφωνα με τον Μαρκές, η Λίβια υπήρξε η πρώτη γυναίκα με εξουσίες στη Ρώμη. «Απελευθερώθηκε από την ανδρική καταπίεση, χάρις στον γάμο της με τον

Αύγουστο και υπήρξε πολύ αγαπητή στον λαό, στο βαθμό που της απένειμαν τον τίτλο mater patriae (πατριδομήτωρ). Όμως θα έπρεπε να στιγματισθεί ως μία τρομερή γυναίκα, διότι αλλιώτικα δεν θα μπορούσε να φθάσει τόσο ψηλά», επισημαίνει.

Ο Τάκιτος απέδωσε στη Λίβια φήμες για δηλητηρίαση των απογόνων του Αυγούστου, μετατρέποντάς την ως «φόνισσα μητριά».

Στην αρχαία Ρώμη, όπως και στις ταινίες του Disney, η εικόνα της μητριάς ήταν συνώνυμη με το κακό. Επίσης διέρρευσε πως ενδέχεται να ευθύνεται για τον θάνατο του Αυγούστου, κατηγορίες που έφθασαν έως τις ημέρες μας μέσω του βιβλίου «Εγώ, ο Κλαύδιος» του Ρόμπερτ Γκρέιβς, που αργότερα αποδόθηκε τηλεοπτικά από την ομώνυμη σειρά του BBC. «Αλλά εάν ο Αύγουστος πέθανε σε ηλικία 75 ετών, γιατί η Λίβια περίμενε τόσα χρόνια;», αναρωτιέται ο Μαρκές.

Εξόν από τα ψεύδη και τις διαβολές, οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν με περισσή αποτελεσματικότητα και την προπαγάνδα. Το έπος της Αινειάδας, πέρα από την αδιαμφισβήτητη λογοτεχνική της αξία «είναι ένα έργο που παραγγέλθηκε από τον Αύγουστο, προκειμένου να πεισθεί ο ρωμαϊκός λαός να του παραδώσει την εξουσία και πως αυτό θα ήταν προς το συμφέρον του», ερμηνεύει ο σύγχρονος αρχαιολόγος.

Θα μπορέσουμε όμως ποτέ να μάθουμε τι πραγματικά συνέβαινε στην αρχαία Ρώμη;

Οπως αναφέρει το ΑΠΕ-ΜΠΕ σύμφωνα με τον Μαρκές, θα πρέπει να αρκεσθούμε «στο να ενώνουμε ορισμένα διεσπαρμένα κομμάτια», προκειμένου να αποκτήσουμε μία απεικόνιση της πραγματικής ιστορίας στο περίπου.

Και τούτο γιατί η ιστορία –και η αρχαία, και η συγκαιρινή μας—«αποτελεί ένα περίπλοκο σύνολο από γεγονότα, ψεύδη και προσωπικές απόψεις, σε ένα μεγάλο σύστημα, συχνά δύσκολο να το αποκρυπτογραφήσουμε», τονίζει ο Μαρκές, προειδοποιώντας συνάμα τον σημερινό αναγνώστη: «είμαστε μία αντανάκλαση των προγόνων μας: nihil sub sole novum (ουδέν καινόν υπό τον ήλιον)».